

Region Skånes miljöprogram 2030

1. Programförklaring

Mot 2030

Region Skåne finns till för att alla som bor i Skåne ska må bra och känna framtidstro. Genom gränslösa samarbeten och omtanke skapas de bästa förutsättningarna för ett hälsosamt liv – inom näringsliv, kollektivtrafik, kultur och hälso- och sjukvård – i Skåne. Tillsammans gör vi livet mera möjligt.

Miljöprogrammet är Region Skånes strategiska mål och inriktning för det interna miljöarbetet fram till och med 2030. När begreppet miljö används i programmet avses delen ekologisk hållbarhet inom begreppet hållbar utveckling.

Region Skåne bedriver respektive finansierar hälso- och sjukvård, tandvård, kollektivtrafik, regional utveckling och kultur. Detta sker ändamålsenligt, effektivt och flexibelt samt med en ambition att minska vårt avtryck på miljön. Verksamheten innefattar alla skåningar och besökare i Skåne. Region Skåne har en stor påverkan på miljön då verksamheten är mycket omfattande, men har också en stor möjlighet att påverka miljön på ett positivt sätt. Den kanske största möjligheten är det förebyggande folkhälsoarbetet där en minskad miljöpåverkan är en viktig konsekvens av att medborgarna blir friskare och behöver mindre eller annorlunda vård. Kan sjukvården fokusera på att behandla annat än välfärdssjukdomar kan den bli än mer ändamålsenlig. Verksamhet som inte behöver utföras genererar heller inte negativ miljöpåverkan i form av utsläpp av klimatpåverkan gaser, energiförbrukning, användning av kemikalier, generering av avfall med mera.

En ökande kollektivtrafik där fler människor reser kollektivt i Skåne är bra för miljön, både genom lägre klimatpåverkan men också ur ett resurseffektivitetsperspektiv.

En förändrad demografi kommer att ställa nya krav på den skånska sjukvården. Prognoser visar att fram till 2030 kommer andelen åttioåringar boende i Skåne öka med nästan 50 procent.

Teknologiska och digitala framsteg ger Region Skåne en stor möjlighet att bedriva en högkvalitativ samt mer ändamålsenlig, effektiv och flexibel hälso- och sjukvård och kollektivtrafik. Det innebär också en stor potential att minska regionens direkta

och indirekta miljöpåverkan, vilket bedöms kunna ske genom att dessa framsteg kan främja en omställning till cirkulär ekonomi där färre resurser åtgår för att bedriva mer verksamhet med hög kvalitet och där regionen genererar mindre mängder avfall som inte går att återanvända eller återvinna. När resurshushållningen ökar blir det förutom minskad miljöpåverkan sannolikt positiva ekonomiska konsekvenser och en ökad motståndskraft och minskad sårbarhet för regionen i händelse av kris.

Vad som är säkert är att ingen vet vilka möjligheter och hot Region Skåne kommer att ställas inför mellan åren 2020 och 2030. Miljöprogram 2030 erbjuder en flexibel och robust strategi för det interna miljöarbetet.

Region Skånes miljöpåverkan

Region Skåne påverkar miljön, både direkt och indirekt, på en rad olika sätt;

- För att bedriva hälso- och sjukvården behövs resurser bland annat i form av förbrukningsmaterial, livsmedel, produkter och varor, energi- och vattenanvändning, fastighetsdrift, logistikförsörjning och intern transportservice av varor, patienter, och avfall.
- Miljöpåverkan från hälso- och sjukvården uppkommer inte bara ifrån vårdproduktion. Den kan ses i hela leverantörskedjan, från jordbruk, råvaror och insatsvaror i producerande länder till avfall efter levererad sjukvård. Genom att gå från ett linjärt flöde till ett cirkulärt finns stora möjligheter att öka resurseffektiviteten och minska miljöpåverkan.
- Kollektivtrafiken har, trots uppnådd fossilbränslefrihet, en betydande miljöpåverkan som buller och luftföroreningar från dess drift men också vid tillverkning av bussar och tåg. Kollektivtrafiken har som nämnts ovan en stor positiv miljöpåverkan genom generellt lägre miljöpåverkan för människors resor än om annat färdmedel skulle väljas.
- Region Skånes verksamhet inom kultur- och regional utveckling har en mer indirekt miljöpåverkan, den blir synlig först bortom den egna organisationens gränser genom de bidrag som i olika syften delas ut. De skånska företagarna och kulturinstitutionerna tar del av bidragen för att driva sina verksamheter, vilket leder till påverkan från bland annat transporter, resor, livsmedel, kemiska produkter och lokalhyra.
- Region Skånes chefer och medarbetare har påverkan och inflytande över hur organisationen använder sina resurser, vid krav för upphandlingar/inköp och bidragsgivning.

Vad är Miljöprogram 2030?

Miljöprogrammet är Region Skånes strategiska mål och inriktning för det interna miljöarbetet fram till och med 2030. Grunden till miljöprogrammet återfinns i det internationella hållbarhetsprogrammet Agenda 2030 samt i de nationella miljökvalitetsmålen och i generationsmålet. Den regionala utvecklingsstrategin, *Det öppna Skåne 2030*, är ramstrategin för miljöprogram 2030. Miljöprogram 2030 samverkar med *Energistrategi 2030* och *Miljö- och hållbarhetsprogram för*

Skånetrafiken 2016–2025 samt Klimatsamverkan Skånes Ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne – Klimat- och energistrategi för Skåne.

Miljöprogram 2030 består av

- en miljöpolicy
- ett antal strategiska miljömål indelade i tre fokusområden tidsatta till utgången av 2030 samt
- En termlista över de begrepp som används i miljöprogrammet.

Miljöpolicyen utgör en riktpunkt, en tydlig ledstjärna för styrningen av det interna miljöarbetet och de strategiska miljömålen beskriver vilka konkreta, långsiktiga resultat Region Skåne ska uppnå.

Miljöprogrammet ger inriktning för operativa miljömål och handlingsplaner med tidsperspektiv på ett till tre år, vilka sätts i budget- och verksamhetsplaneprocessen tillsammans med övriga verksamhetsmål. Detta ger en möjlighet till en flexibel operativ styrning av det interna miljöarbetet som anpassas utifrån rådande förutsättningar och politisk vilja i det kortare, operativa tidsperspektivet. Därigenom ges möjligheter att under en del av tiden i programperioden fokusera och kraftsamla på vissa av programmets mål för att därefter ha möjlighet att välja något mål som inte drivits framåt under den aktuella perioden. Det ger också möjlighet för en tydligare koppling mellan politik och tjänstemannaorganisation och en bättre möjlighet för politisk uppföljning och styrning i det kortare tidsperspektivet.

Miljöprogram 2030 tar avstamp i de miljömässiga framsteg som Region Skåne gjort i arbetet med Miljöprogram 2010–2020 och dess revidering Miljöprogram 2017–2020, bland annat vad gäller fossilbränslefrihet. Därför är det viktigt för effekten av miljöprogrammet att regionen inte riskerar förlora de framgångar som gjorts under föregående programperiod.

Miljöprogram 2030 omfattar ekologisk hållbarhet som beskrivits ovan. Då överlappning och gränssytor finns med ekonomiska och sociala faktorer kan programmet under perioden omvandlas till ett hållbarhetsprogram om behov uppstår.

Region Skånes miljöprogram 2030 har en tydlig ambition att också vara en kunskapsbas. Termlistans syfte är att öka kännedom och säkerställa tydlighet i begrepp och vad de innebär.

Miljöprogram 2030 beskriver målbilden

Miljöprogram 2030 skiljer sig inte avsevärt mot det tidigare programmet vad gäller miljöpolicy och de övergripande målen och fokusområdena. Det är inga stora skillnader för klimatarbete, cirkulär ekonomi och hälsosam miljö.

Miljöprogram 2030 tydliggör ytterligare folkhälsans betydelse för en minskad miljöpåverkan och hur detta hänger ihop. Miljöprogram 2030 specificerar inte och målsätter inte detaljerade aktiviteter utan fokuserar på att beskriva målbilden för

Region Skånes miljöarbete så tydligt som möjligt för 2030. Detaljerade mål och handlingsplaner hanteras i den ordinarie budget- och verksamhetsplansprocessen genom operativa miljömål och verksamhetsplaner. Miljöprogram 2030 har också en ambition att fungera som kunskaps- och kommunikationsplattform för Region Skånes medarbetare rörande miljöarbetet. Detta syftar till att alla medarbetare ska kunna ta initiativ i den egna verksamheten för att kunna göra förbättringar i stort och smått som leder till ökad möjlighet att målen uppfylls 2030.

De miljömål och aktiviteter som arbetats med och uppnått i det senaste miljöprogrammet fortlever i nya strategiska och operativa miljömål, i verksamhetsrutiner i miljöledningssystemet och samt i uppföljningar och mätningar av miljöprestanda. Syftet med detta är att redan uppnådda framgångar och minskad miljöpåverkan inte ska gå förlorade.

Miljöprogram 2030 tydliggör inriktning och mål

Miljöprogram 2030 beskriver varför målbilden för 2030 ser ut som den gör. Genom att tydliggöra syftet med inriktningen och de strategiska målen, det vill säga att beskriva varför Region Skåne ska arbeta med ett visst mål och inte bara vad som ska uppnås, ges en möjlighet för den strategiska styrningen att genomsyra alla delar och nivåer av organisationen. Genom att alla medarbetare vet varför och vad öppnas det för egna initiativ utifrån det i den egna verksamheten. Ambitionen är att aktivera många av Region Skånes medarbetare så att de tillsammans kan arbeta för att minska miljöpåverkan i linje med miljöprogrammets mål.

Från ord till handling

Miljöprogrammet beskriver inte hur de strategiska miljömålen ska uppnås. Tio år är en lång tid och mycket hinner att hända som inte kan förutses eller planeras för. Tio år innefattar två hela mandatperioder och tre val. Därför måste den operativa styrningen om hur miljöprogrammets mål ska uppfyllas också hanteras operativt med mål och handlingsplaner i rätt tidsperspektiv. Resan mot målet måste detaljplaneras i lagom stora delar, 1-3 år, då det i det perspektivet går att säga hur förutsättningarna faktiskt ser ut. Detta ger en möjlighet för en flexibel operativ styrning. Men det ska inte råda någon tvekan om vilka Region Skånes miljömål är och varför organisationen ska just dit.

Flexibla strategiska mål

Mycket oförutsedda saker kan hända under tio år, både positiva och negativa. Teknologiska språng, nya vetenskapliga rön och olika kriser är exempel på händelser som kan ske som inte går att planera för och som är en viktig anledning till att den operativa styrningen av miljömålsarbetet är motorn som beskrivits ovan. Möjligheter och hot kan också göra att de strategiska målen som beskrivs i Miljöprogram 2030 behöver justeras under vägen. Därför ska Region Skåne årligen utvärdera de strategiska målens ändamålsenlighet och effektivitet och vid behov

justera dessa med politiska beslut. För vissa strategiska miljömål krävs ytterligare utredningsarbete för att kunna fastställa nuläget och skapa mätbarhet där sådant helt eller delvis saknas. Detta utredningsarbete kan leda till att vissa strategiska miljömål kan komma att behöva justeras över tid.

Uppföljning

Region Skåne följer årligen upp resultatet av de operativa miljömålen och analyserar hur långt vi kommit mot de strategiska målen i Miljöprogram 2030. Denna analys är ett viktigt inspel till den aktuella budget- och verksamhetsprocessen när nya operativa miljömål ska sättas för det kommande året och inriktning ska definieras mot år 2 och år 3 i planperioden.

Då indikatorer för de strategiska miljömålen i vissa fall behöver utvecklas eller där mätbarheten behöver utvecklas ska en regionövergripande mätplan finnas i vilken aktuella indikatorer listas och följs upp. Här redovisas och definieras också behov av nya indikatorer och mätetal. Mätplanen innehåller också aktuella indikatorer för de regionövergripande operativa mål som beslutas under programperioden. Syftet är att inte redovisa indikatorerna i miljöprogrammet är att inte behöva revidera programmet när indikatorer ändras eller utvecklas.

Miljöprogram 2030 är inte allt internt miljöarbete i Region Skåne

Miljöprogram 2030 anger den strategiska inriktningen för det interna miljöarbetet som ska minska Region Skånes miljöpåverkan. Hanteringen av Miljöprogram 2030 styrs av rutiner i Region Skånes miljöledningssystem, MLS.

Därutöver pågår ett omfattande miljöarbete för att säkra miljöpåverkan inom ett antal områden som inte målsatts i miljöprogrammet. Miljöarbete sker också inom områden som styrs via gällande lagstiftning samt beslut på nationell nivå och andra bindande krav. Detta arbete styrs också via rutiner i Region Skånes miljöledningssystem.

2. Miljöpolicy

2.1 Region Skånes miljöpolicy

Region Skånes vision är framtidstro och livskvalitet.

Region Skåne bedriver och finansierar hälso- och sjukvård, tandvård, kollektivtrafik, regional utveckling och kultur i Skåne, och regionen samarbetar med andra regioner och organisationer i och utanför Sverige. Miljöpolicyen gäller för Region Skånes samtliga verksamheter, nämnder och styrelser, helägda och majoritetsägda bolag samt privata vårdleverantörer och trafikföretag.

Region Skånes politiker och medarbetare ska förebygga, minska och begränsa verksamhetens negativa miljöpåverkan, i linje med internationella och nationella mål som Parisavtalet, Agenda 2030, och Sveriges miljökvalitetsmål, samt stärka verksamhetens positiva miljöpåverkan.

Region Skånes medarbetare är organisationens viktigaste tillgång och en kritisk framgångsfaktor för att nå miljöprogrammets mål. Deras engagemang för miljöarbetet ska tas tillvara, främjas och utvecklas.

Region Skåne ska effektivisera resursanvändningen genom att gå mot en cirkulär ekonomi där exempelvis möjlighet till delande, återbruk och restaurering vid inköp och upphandling främjas. Detta leder till ett minskat inflöde av resurser och minskat utflöde av avfall som inte kan återanvändas eller återvinnas. Energieffektivisering och energihushållning ska ske i alla verksamheter, både för verksamhetsenergi och fastighetsenergi gällande egenägda och förhyrda fastigheter. Region Skånes konsumtion och produktion av varor och tjänster uppströms och nedströms i leverantörsleden ska vara ekologiskt hållbar genom att bland annat främja flergångsmaterial där så är möjligt ur ett kvalitetsmässigt och totalekonomiskt perspektiv. Miljöanpassade varor, produkter, tjänster och teknik ska väljas i alla situationer där så är möjligt ur ett kvalitetsmässigt, patientsäkert och ekonomiskt perspektiv.

Region Skåne ska ha ett lågt koldioxidutsläpp i hela leverantörskedjan inom ramen för den utsläppsnivå som tillåts för att uppnå 1,5-gradersmålet i Parisavtalet. Region Skåne ska fortsätta vara fossilbränslefritt inom egen verksamhet men också driva omställningen i leverantörsleden.

Region Skåne ska fasa ut särskilt farliga ämnen ur hela värdekedjan och dessa ämnen ska inte ingå i produkter, livsmedel, varor, insatsråvaror, material och byggnader annat än i undantagsfall.

Region Skåne ska ställa motsvarande miljökrav på upphandlade leverantörer som om regionen själv hade levererat tjänsten. Miljökrav som ställs på leverantörer i hela värdekedjan ska vara relevanta och proportionerliga. Livscykelkostnader ska beaktas vid inköp och upphandling.

Region Skåne ska skydda och stärka biologisk mångfald och ekosystemtjänster vid samhällsplanering, bidragsgivning, investeringar, upphandlingar och inköp. Vid beslut, planering, genomförande, produktval, upphandling, inköp, finansiering och utvärdering ska miljöpåverkan värderas och beskrivas.

Region Skåne ska utgå ifrån miljömässiga kriterier vid investeringar och kapitalplaceringar samt föra en aktiv dialog med relevanta intressenter. Inom det regionala utvecklingsuppdraget ska Region Skåne bidra till en ökad ekologisk hållbar utveckling i hela Skåne och regionen ska vara en föregångare i detta arbete. Region Skåne ska gynna forskning, utveckling och innovation som bidrar till positiv miljöpåverkan.

Region Skånes miljöprofil är strategiskt viktig för organisationens varumärke. Miljöarbetet och dess effekter ska vara transparenta inom och utanför organisationen och Region Skåne ska följa gällande lagar och andra bindande krav samt verka för ständiga förbättringar i arbetet med minskad miljöpåverkan.

2.2 Syftet med miljöpolicy

Miljöpolicy syftar till att ge en övergripande inriktning på Region Skånes miljöarbete och definiera ramen runt de strategiska miljömålen.

2.3 Tillämpning av miljöpolicy

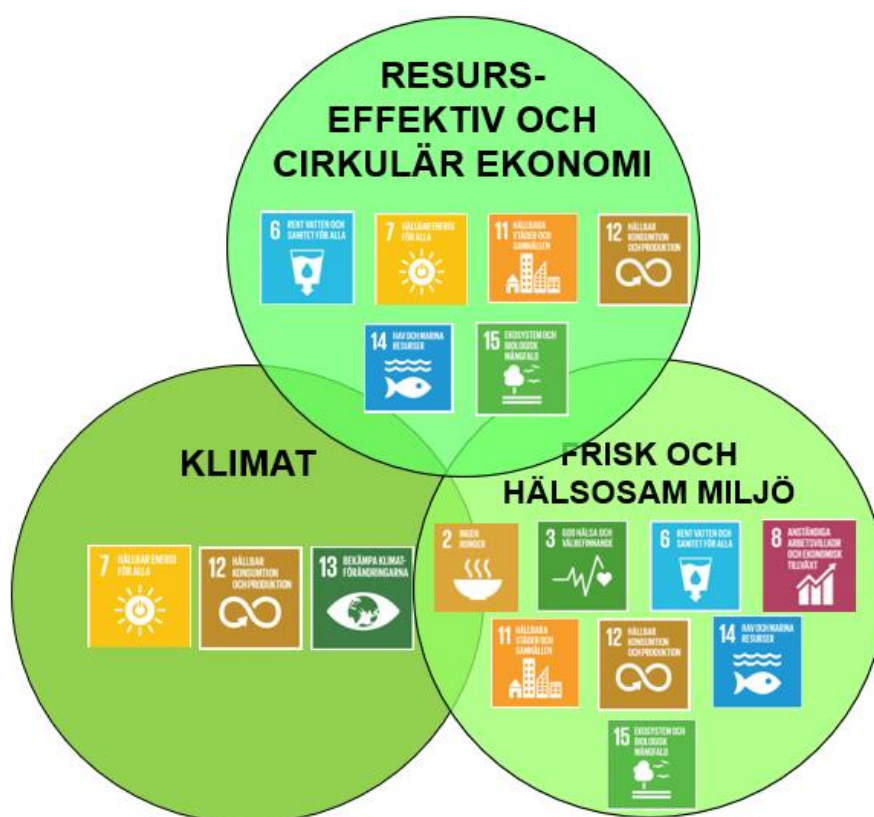
Region Skånes miljöpolicy är en del av miljöprogram 2030 och ska genomsyra hela organisationens arbete och den ska finnas lätt tillgänglig digitalt för medarbetare, medborgare och andra intressenter. I samband med att de strategiska miljömålen årligen ses över ska miljöpolicy också revideras för att säkerställa att den fortsatt är ändamålsenlig utifrån Region Skånes miljöaspekter. Miljöpolicy följer kraven i miljöledningsstandarden ISO 14001:2015.

3. Miljömål 2030

Miljömål 2030 beskriver de strategiska mål som Region Skåne ska uppnå till 2030. Målen är grupperade inom tre fokusområden som i vissa delar överlappar varandra.

För vissa mål är mätbarheten vid miljöprogrammets start begränsad där utveckling av mätbarhet och indikatorer är aktiviteter som behöver genomföras för att under programtidens gång för att kunna konkretisera målen inom budget- och verksamhetsplansprocess. Det innebär att ett strategiskt mål kan blir mer specifikt under programperioden och den detaljerade mätbarheten finns i de operativa målen. Syftet att inte i detalj specificera mätbarheten för alla mål är att det inte alltid kan göras i programmet hela tidsperspektiv och att det inte tar hänsyn till ett behov av flexibilitet som måste finnas i programmet för att kunna möta okända utmaningar längs vägen.

De fokusområden som miljömålen delats in i är resurseffektiv och cirkulär ekonomi, låg klimatpåverkan samt frisk och hälsosam miljö.

3.1 Fokusområde 1 – Resurseffektiv och cirkulär ekonomi

3.1.1 Strategiska mål

Region Skåne ska ha en resurseffektiv och cirkulär ekonomi där inflödet av varor har minskat betydligt i förhållande till verksamhetens produktion, där återanvändning och återvinning sker av inköpta resurser i ett cirkulärt flöde, där flergångsmaterial väljs där så är kvalitetsmässigt och totalekonomiskt möjligt och där mängden avfall som inte återanvänds eller återvinns minimeras. Energieffektivisering och energihushållning ska ske i alla verksamheter, både för verksamhetsenergi och för fastighetsenergi.

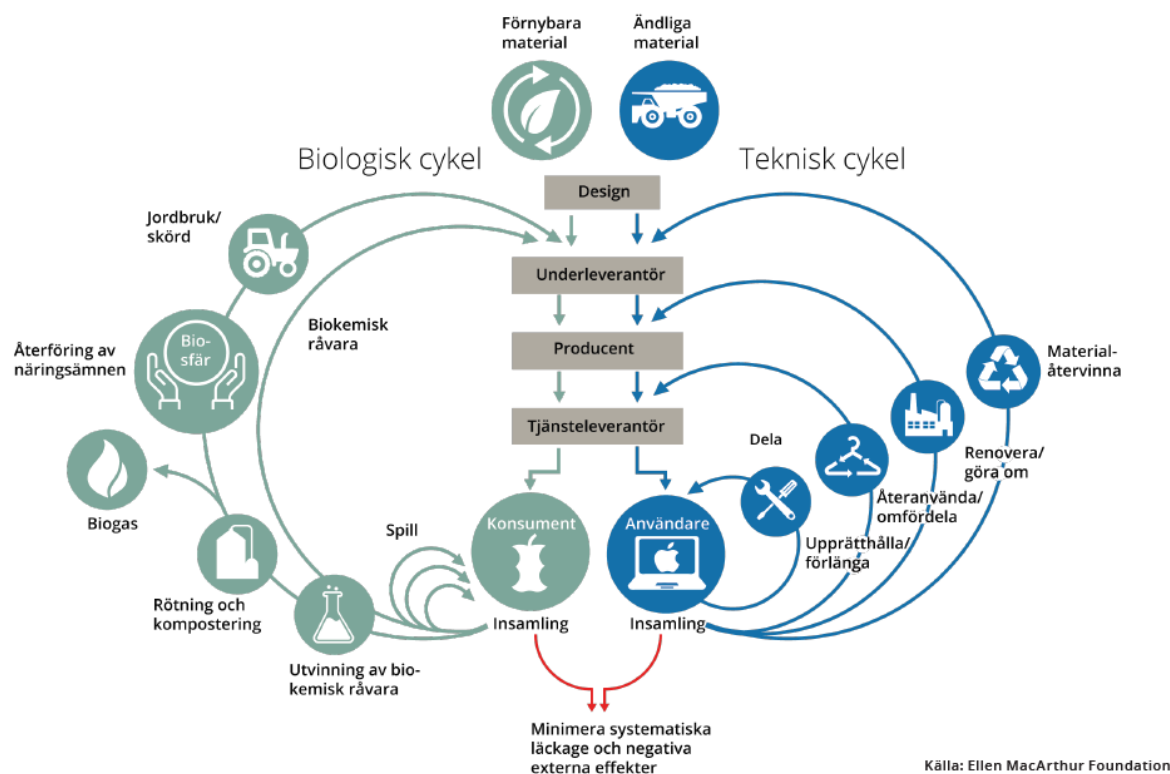
- *Användning av förbrukningsmaterial per producerade tjänster inom vården ska minska med en nivå som fastställts senast till utgången av 2022.*
- *Återvunna material i upphandlade varor och entreprenader ska öka med en nivå som fastställts senast till utgången av 2022.*
- *Kommunalt avfall per vårdproduktion ska minska med en nivå som fastställts senast till utgången av 2022.*
- *Byggnationer ska inkludera återbrukade eller återvunna material sett utifrån vikt till en nivå som fastställts senast till utgången av 2023.*

3.1.2 Bakgrund

Den växande världsekonomin och jordens ökande befolkning innebär att jordens naturresurser snabbt håller på att ta slut. Resurser som vatten, jord, ren luft och ekosystemtjänster är absolut nödvändiga för vår hälsa och livskvalitet, men dessa resurser är begränsade. Även Region Skånes verksamhet är beroende av jordens resurser men konsumtionen utarmar och förstör ändliga naturresurser samt skapar avfall och utsläpp. För att bli en hållbar verksamhet och minska trycket på miljön behöver Region Skåne därför använda resurserna mer effektivt. Detta kräver god resurshushållning och en cirkulär ekonomi.

En cirkulär ekonomi beskrivs i Regeringens strategi för cirkulär ekonomi (2020), som "...ett verktyg för att minska samhällets resursanvändning och den miljöpåverkan som följer av denna. Cirkulär ekonomi brukar beskrivas utifrån en biologisk och en teknisk materialcykel (se bilden nedan). Genom ett mer resurseffektivt nyttjande av materialen i respektive cykel kan deras livslängd och ekonomiska värde öka, samtidigt som uttaget av ny råvara och deponeringen av avfall minskar."

Schematisk bild över cirkulär ekonomi

Figur. Cirkulär ekonomi. Hämtad från regeringens strategi för cirkulär ekonomi, 2020.

En god resurshushållning försäkrar en ökad resurseffektivitet utan att kompromissa med kvalitén på Region Skånes kärnverksamhet. Genom smarta val, ändrade arbetssätt och ny teknik kan Region Skåne skapa mer värde för medborgarna med mindre resursflöde. Det kan även leda till en stärkt ekonomisk hållbarhet, ökad resiliens och robusthet i händelse av kris då beroendet av stora, snabba varuflöden minskar.

I samband med god resurshållning ska Region Skåne även säkerställa en cirkulär ekonomi där vi återanvänder och återvinner de resurser som verksamheten köpt in. Istället för en linjär ekonomi där Region Skåne köper in resurser, använder och sen slänger dem ser man till att resurserna genom återanvändning och återvinning behåller sitt värde så länge det går. Beräkning av livscykelkostnad (LCC) vid upphandling och inköp blir viktig då även kostnader som bland annat kopplas till användning och avfallshantering inkluderas och man ser hela kostnadsbilden. Då kan även det ekonomiska perspektivet främjas när man går mot en cirkulär ekonomi. Genom att beräkna livscykelkostnad kan flergångsmaterial i vissa lägen bli mer konkurrenskraftigt.

I Klimatsamverkan Skånes Klimat- och energistrategi för Skåne formuleras mål att år 2030 ska energianvändningen i Skåne vara minst 20 procent lägre än år 2005 och utgöras av minst 80 procent förnybar energi. I Energistrategi 2030 för Region Skåne definieras mål för energieffektivisering men denna omfattning berör

egenägda fastigheter och inte förhyrningar. Miljöprogrammet definierar i miljöpolicy och övergripande mål att förhyrningar ska innefattas men överlåter åt Energistrategin att målsätta detta när möjlighet ges för revidering.

3.2 Fokusområde 2 – Låg klimatpåverkan

3.2.1 Strategiska mål

Region Skåne ska ha ett lågt koldioxidutsläpp inom ramen av den utsläppsnivå som tillåts för att nå upp till 1.5-gradersmålet i parisavtalet. Region Skåne ska fortsätta vara fossilbränslefritt inom egen verksamhet men också driva omställningen i leverantörsleden.

- *Klimatpåverkan från produkter av textil, plast och metall har till utgången av 2030 minskat med en nivå som fastställts senast till utgången av 2022.*
- *Klimatpåverkan från byggmaterial och byggprocess har till utgången av 2030 minskat med en nivå som fastställts senast till utgången av 2022.*
- *Klimatpåverkan från en genomsnittlig patientmåltid är till utgången av 2030 högst 0,5 kg CO₂-ekvivalenter*
- *Region Skåne har till utgången av 2030 100 procent fossilbränslefria transporter i egen och extern regi (vid utförande av tjänster för Region Skåne), samt vid tredjeparts logistiklösningar)*
- *Klimatpåverkan från lustgas respektive anestesigaser har till utgången av 2030 minskat med en nivå som fastställts senast till utgången av 2022.*

3.2.2 Bakgrund

Den globala uppvärmningen och dess effekter på klimatet är vetenskapligt belagda och otvivelaktiga. Effekter som värmeböljor, torka, översvämningar och annat extremväder utgör en allvarlig risk för Skånes befolkning och för Region Skånes möjlighet att bedriva en effektiv verksamhet. Folkhälsomyndigheten har bedömt att de tydligaste, förväntade hälsoeffekterna av ett förändrat klimat är effekter på luftvägarna, värmeslag, allergier, effekter på hjärtkärlets systemet, infektionssjukdomar, förgiftning, personskador och inverkan på mental hälsa.

Utöver att påverkas av klimatförändringar i egen verksamhet bidrar också Region Skåne till ökad klimatpåverkan genom olika aktiviteter i sin verksamhet. Utsläpp av klimatpåverkande gaser sker både direkt och indirekt, genom energiförbrukning i fastigheter och transporter, men även genom konsumtion av livsmedel, varor och tjänster i hela värdekedjan.

De mål som satts upp globalt och nationellt handlar inte om att stoppa den globala uppvärmningen utan att reducera ökningen till 1,5 grader Celsius globalt från förindustriell nivå, i linje med Parisavtalet från 2015. Sverige beslutade 2017 om ett klimatpolitiskt ramverk med målet att 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser och till 2030 ska man som etappmål ha minskat utsläppen med 63 procent från 1990 års nivå.

Det övergripande målet i det klimatpolitiska ramverket är att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen från svenskt territorium år 2045 ska vara minst 85 procent lägre än år 1990. De återstående 15 procentenheterna till målet om noll nettoutsläpp får kompenseras med så kallade kompletterande åtgärder. De kompletterande åtgärder som är kända i dag handlar om ökat nettoupptag av koldioxid i skog och mark, verifierade utsläppsminskningar genom investeringar i andra länder och avskiljning och lagring av koldioxid som kommer från förbränning av biomassa, så kallad bio-CCS (Carbon Capture and Storage). Att Sverige ska ha negativa utsläpp efter 2045 innebär att de kompletterande åtgärderna behöver vara större än Sveriges återstående utsläpp av växthusgaser.

Anledningen att Region Skåne inte sätter upp miljömål om klimatneutralitet i detta miljöprogram utan istället säger att utsläppet ska vara lågt beror på att det finns flera osäkerheter med att tillämpa detta begrepp och liknande termer som netto noll-utsläpp för en organisation vars största mängd utsläpp är konsumtionsbaserade. Sveriges mål om netto noll-utsläpp har utgångspunkten mot territoriella utsläpp, medan klimatneutralitet har utgångspunkt i konsumtionsbaserade utsläpp ur ett livscykelperspektiv. Dels handlar det om hur avgränsningar görs ur ett livscykelperspektiv och hur själva beräkningsmodellerna (eller beräkningsmetodiken) ser ut, dels om problem kring de åtgärder som krävs för att klimatkompensera för de utsläpp verksamheten ändå kommer att ha. Klimatkompenserade åtgärder måste ske utanför den egna organisationen och då Region Skåne är en skattefinansierad offentlig verksamhet råder juridisk osäkerhet rörande hur detta är lämpligt. Dock kan förutsättningarna som nämnts ovan ändras under programperioden och då finns möjlighet att inkludera klimatneutralitet eller motsvarande i programmet vid en revidering om det bedöms relevant.

De direkta utsläppen är de som Region Skåne har direkt rådighet över, till exempel utsläpp från kollektivtrafik, fordon i verksamheten, inköpt el, utsläpp av lustgas och anestesigaser. Indirekta utsläpp är till exempel de från kapitalplaceringar, inköpta varor och tjänster.

För att nå målen i detta miljöprogram behöver Region Skåne arbeta aktivt med att minska direkta och indirekta utsläpp från hela verksamheten.

Region Skåne har mellan år 2010 och 2020 mycket framgångsrikt arbetat med att fasa ut fossila bränslen ur sin verksamhet och bara köpa miljödeklarerad el och fjärrvärme till sina verksamheter.

3.3 Fokusområde 3 – Frisk och hälsosam miljö

3.3.1 Strategiska mål

Särskilt farliga ämnen ska fasas ut inom Region Skånes verksamheter och ska inte ingå i produkter, livsmedel, varor och byggnader om det inte är absolut nödvändigt. Användandet av särskilt farliga ämnen ska så långt möjligt inte förekomma någonstans i hela värdekedjan från råvaror och insatsvaror till avfall.

Varor och material ska vara designade för resurseffektiva kretslopp och inte innehålla några särskilt farliga ämnen om det inte är absolut nödvändigt. Kraven ska vara likvärdiga för nyproducerade och återvunna material.

Region Skåne ska bidra till att den samlade, farliga exponeringen av ämnen och läkemedel minskar.

3.3.2 Bakgrund

Målet en frisk och hälsosam miljö visar vägen till att skydda folkhälsan, den biologiska mångfalden och samhällets livsmedelsresurser. Ett framgångsrikt målarbete bidrar till att skador på människor och miljön kan förebyggas och att samhällsekonomiska kostnader därigenom kan förhindras.

Precis allt är uppbyggt av kemiska ämnen, människan, dess mat, de saker människan omger sig med och jordklotet självt. De flesta av dessa ämnen är ofarliga men en del av dem är farliga och av dessa är vissa särskilt farliga. En del av dessa ämnen blandas med andra för att få fram olika produkter. Andra ämnen används vid tillverkningen av olika material vilka sätts ihop till varor.

3.3.2.1 Kombinationseffekter och skyddande av barn

I samhället och i miljön finns en mix av olika farliga ämnen som när de kombineras kan ge upphov till synergieffekter så att blandningen blir farligare än de enskilda ämnena var för sig, så kallad kombinationseffekt. Det är därför viktigt att försöka minska den samlade exponeringen under en människas hela liv, genom generationerna, för att skydda barns och ungdomars utveckling. Även ekosystem behöver skyddas från den samlade exponeringen för att undvika en negativ inverkan på den biologiska mångfalden.

Eftersom barn under utveckling redan från fosterstadiet är särskilt känsliga för farliga ämnen kan ett fokus på att skydda dem också få ett bra skydd för vuxna individer. Övergripande prioritering i arbetet med att minska risker för farliga ämnen bör därför vara att särskilt skydda barn för exponering.

En hållbar konsumtion och produktion förutsätter en ansvarsfull hantering av kemiska ämnen. Ska Region Skåne på riktigt få till en cirkulär ekonomi och skydda barn och andra känsliga grupper samt den biologiska mångfalden, måste användningen av de farligaste ämnena upphöra och först användas om det absolut

inte finns något alternativ. När varor och produkter används som innehåller farliga ämnen måste riskerna bedömas och minimeras.

3.3.2.2 Avgiftning av kretsloppet och risker med recirkulation

För att regionen och övriga samhället ska kunna växla om till en mer cirkulär ekonomi måste kretsloppen avgiftas, vilket är en stor utmaning. De varor och byggnader som producerades i går tillverkades när en annan kemikalielagstiftning och mindre kunskap om farliga ämnen fanns tillgänglig. De riskerar därför föra in farliga ämnen när de recirkuleras i kretsloppen där de också i värsta fall kan anrikas. Nya material och varor som förs in i det cirkulära kretsloppet måste vara giftfria från början, vilket förutsätter en ökad kunskap om varors och produkters innehåll av ämnen och om dessa är farliga eller inte. I dagens samhälle ökar det globala flödet av produkter, material och varor vilket samtidigt innebär ett ökat flöde av kemiska ämnen. Detta leder till att farliga ämnen sprids över hela världen vid tillverkningen, under användningen och i avfallsledet. Ett problem är att de flesta av Region Skånes material och varor är tillverkade i länder med sämre kemikaliekontroll än i Europa.

3.3.2.3 Arbete med hela värdekedjan

Det är viktigt att se till att alla stegen i värdekedjan, från produktutveckling och tillverkning till avfallshantering var i världen den än äger rum, inte i något led innebär att farliga ämnen ger upphov till negativ inverkan på människors hälsa, livsmedelsresurser och den biologiska mångfalden. Ökad kunskap från forskning och giftfria hållbara innovationer behövs. Vid produktutveckling behöver fokus ligga på att inte några farliga ämnen behöver användas vid tillverkning. Det gäller att få med toxikologiska aspekter tidigt i designen av nya kemiska ämnen och material. Nya återvinningsmetoder som kan skilja ut farliga ämnen som redan är i omlopp i samhället så att dessa inte återcirkuleras i kretsloppen behöver också utvecklas. För att få fart på omställningen behövs drivkrafter för att få företag att satsa på giftfria innovationer och produkter av god kvalitet med lång hållbarhet. Ett verktyg för detta är den offentliga upphandlingen.

3.3.2.4 Behov av kunskap och information

En annan utmaning i övergången till giftfria cirkulära kretslopp är att överbrygga bristen på kunskapen om vilka kemiska ämnen som använts vid tillverkningsprocessens alla led i leverantörskedjor som ofta är komplexa och globala. Vidare måste informationen om ingående ämnen följa med i alla leverantörsled, hos konsumenten och i alla varv i det cirkulära flödet ända tills det en dag når avfallsledet. Från avfallsledet behöver informationen om det kemiska innehållet överföras till återvinnare och tillverkare som använder återvunna material. System för lagring av information och informationsöverföring saknas i mångt i dag och behövs för att de cirkulära kretsloppen ska kunna bli fria från farliga ämnen.

3.3.2.5 Kravställning på återvunna material

Återvunna material behöver vara en tillförlitlig råvarukälla för att möjliggöra en cirkulär ekonomi. För att återvunnet material ska kunna konkurrera med nyproducerat behöver det klara likvärdiga säkerhets- och kvalitetskrav avseende

innehåll av farliga ämnen. Återvunna material ska alltså vara lika säkra för den tänkta användningen som ett material som är producerad av ny råvara.

3.3.2.6 Livsmedel och biologisk mångfald

Utöver ett arbete med att minska farliga ämnen i produkter, material, varor och byggnader blir det också allt tydligare att ytterligare insatser behövs som kan minska exponeringen av farliga ämnen i livsmedel. Växtskyddsmedel befaras till exempel kunna ha större påverkan på insekter i jordbruksområden än förändringar i både temperatur och nederbörd. Ett sätt att minska farliga ämnen i livsmedelsproduktionen är att välja ekologiska livsmedel, vilket innebär minskad användning av växtskyddsmedel, biocider och konstgödsel. Specifikt mål rörande mängden inköpta ekologiska livsmedel specificeras inte i miljöprogrammet, men. Region Skåne hanterar regeringens inriktningsmål till 2030 inom ramen för livsmedelsstrategin om att 60 procent av inköpta livsmedel ska vara ekologiska som en kravnivå. Då Region Skånes nivå i programperiodens inledning uppgår till drygt 40 procent kommer ytterligare insatser behöva genomföras för att uppnå nivån i inriktningsmålet och detta hanteras genom operativa miljömål och verksamhetsplaner i budget- och verksamhetsplansprocessen.

3.3.2.7 Läkemedel och antibiotika

Eftersom läkemedel är potenta ämnen är det också viktigt att beakta läkemedelssubstansers inverkan på miljön och den biologiska mångfalden i hela värdekedjan från tillverkning av den verksamma substansen och läkemedelsformuleringen till avfallssteget och avloppet.

Mål rörande minskning av antibiotikaförskrivning hanteras inte inom ramen för miljöprogrammet, även om detta är ett mycket viktigt arbete för Region Skåne. Anledningen är att en ökande antibiotikaresistens inte bedöms vara en miljöaspekt och att arbetet med att minska förskrivningen styrs och följs upp i andra strukturer.

4 Termlista

Agenda 2030

Agenda 2030 för hållbar utveckling består av 17 globala mål för en bättre värld antagna av FN 2015. Det är en handlingsplan för en hållbar framtid för människor och för jorden. Sveriges miljö kvalitetsmål beskriver vilka utmaningar som finns på den nationella nivån vad gäller ekologisk hållbarhet. (Källa: Naturvårdsverket)

Antibiotikaresistens

Överdriven användning av antibiotika har gjort att vissa bakterier har blivit motståndskraftiga mot en eller flera sorters antibiotika. Det kallas att bakterierna har blivit resistenta. Resistens är alltså en egenskap hos bakterierna. En människa som behandlas med antibiotika kan inte bli resistent. (Källa: 1177)

Avfall

Med avfall menas alla föremål eller ämnen som innehavaren vill göra sig av med eller är skyldig att göra sig av med. (Källa: EU:s avfallsdirektiv 2008/98/EG)

Bioackumulerande ämnen

Sådana ämnen som lagras i vävnader. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Biocid

Biocid är latin och betyder livdödare. Kemiskt eller biologiskt bekämpningsmedel som är framställt för att förebygga eller motverka att djur, växter eller mikroorganismer, däribland virus, orsakar skada eller olägenhet för människors hälsa eller skada på egendom. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Biologisk mångfald

Biologisk mångfald är variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem. (Källa: Naturvårdsverket)

Blandning

Blandning eller lösning som består av två eller flera ämnen (Reach). (Källa: Kemikalieinspektionen)

Cancerogen/carcinogen

Cancerframkallande. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Cirkulär ekonomi

En växande befolkning och stark ekonomisk utveckling förbrukar jordens resurser i allt snabbare takt. I en cirkulär ekonomi behålls resurserna i samhället kretslopp istället för att bli avfall. (Källa: EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi)

CLP

Classification, Labelling and Packaging of substances and mixtures. EU-förordning med regler för klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar. (Källa: Kemikalieinspektionen)

CMR-ämnen

Cancerframkallande, mutagena eller reproduktionstoxiska ämnen. (Källa: Kemikalieinspektionen, Arbetsmiljöverket)

COP, klimatkonventionens partskonferenser

De årliga möten som hållits sedan klimatkonventionen trädde i kraft 1994 kallas partskonferenser och förkortas COP, vilket står för Conference of the Parties. Det första mötet hölls i Berlin 1995. Mötena numreras och ges ett löpnummer. Mötet 2015 i Paris var COP 21. På flera tidigare möten har viktiga överenskommelser gjorts. (Källa: Naturvårdsverket)

Ekologiska livsmedel

Ekologiska livsmedel definieras som livsmedel som är KRAV-märkta eller på annat sätt godkända enligt förordningarna (EG) nr 834/2007 och (EG) nr 889/2008 inklusive ändringar. Vildfångad fisk och skaldjur ska vara MSC-certifierad och odlad fisk och skaldjur ska vara ASC-certifierad för att definieras som ekologiska. (Källa: Region Skåne)

Ekologisk hållbar utveckling

En av tre delar i hållbar utveckling som berör miljön. Ekologisk hållbarhet innefattar allt som har med jordens ekosystem att göra. Detta innefattar bland annat klimatsystemens stabilitet, luft-, land- och vattenkvalitet, landanvändning och jorderosion, biologisk mångfald, och ekosystemtjänster (till exempel pollinering och fotosyntes).

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Pollinering, naturlig vattenreglering och naturupplevelser är några exempel. (Källa: Naturvårdsverket)

Fara

En inneboende egenskap hos ett ämne som kan orsaka oönskade effekter. (Källa: Kemikalieinspektionen).

Farliga ämnen

Kemiska ämnen som är klassificerade som miljö- eller hälsofarliga enligt EU:s CLP-förordning och sådana som uppfyller regelverket som ännu inte har klassificerats. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Fossilbränslefritt

Användning av drivmedel och bränsle som inte är fossilbränsle. Fossilbränsle är baserat på olja, kol och naturgas som till exempel bensin och diesel. (Källa: Naturvårdsverket)

Fossilfri energi

Energi som producerats utan fossila bränslen som kol, olja och gas. (Källa: Naturvårdsverket)

Förbrukningsmaterial

Förbrukningsmaterial är en kategori av varor som utgörs av föremål som har köpts in av organisationen för att förbrukas i verksamheten. Förbrukningsmaterial har en

ekonomisk livslängd på upp till ett år. Exempel på varor som räknas till denna kategori är till exempel engångsföremål som pappersservetter, plast- eller pappersmuggar, handskar, katetrar, injektionsmaterial, emballage och sopsäckar. (Källa: Bolagslexikon, SIS)

Förnybar energi

Energi från förnybara energikällor som kan förnya sig inom en mänsklig livslängd och som inte kommer ta slut inom överskådlig framtid. Exempel är energikällor som sol, vind, vatten och biobränsle. (Källa: Naturvårdsverket)

Försurning

Försurning är den effekt som följer av utsläpp av försurande ämnen till mark och vatten, främst från utsläpp till luft från fordon och energiproduktion. Mark och vatten får ett lägre pH-värde som påverkar växt- och djurliv negativt. Exempel på försurande ämnen är kväveoxider och svaveldioxid. (Källa: Havs- och vattenmyndigheten)

Greenwashing

När en organisation överdriver sitt miljöengagemang i sin marknadsföring. (Källa: Naturskyddsföreningen, Svensk digital handel)

Hormonstörande

Ämnen som påverkar de hormonella systemen och kan orsaka skada på organismer, populationer eller ekosystem. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Hushållsavfall

Se kommunalt avfall.

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Hållbar utveckling innefattar den ekologiska dimensionen, den ekonomiska och den sociala dimensionen. (Källa: Naturvårdsverket)

Indirekt miljöpåverkan

Indirekt miljöpåverkan är den påverkan som uppkommer uppströms eller nedströms från den egna verksamheten, till exempel vid produktion, transport eller restprodukthantering av varor som verksamheten köper. Det kan också vara miljöpåverkan som uppstår hos någon annan på grund av en aktivitet i den egna organisationen, som exempelvis förskrivning av läkemedel. (Källa: Naturvårdsverket)

Kemikalie/kemisk produkt

Kemiskt ämne och beredningar (blandningar) av kemiska ämnen (preparat). Kemiska produkter kan vara specialreglerade produkter, dvs. bekämpningsmedel och allmänreglerade produkter, det vill säga alla övriga produkter. (Kemikalieinspektionen)

Klimatkompensera

Klimatkompensation innebär att de utsläpp som en verksamhet eller en privatperson orsakar kompenseras genom åtgärder som genomförs av någon annan aktör. Dessa åtgärder ska leda till utsläppsminskningar som är lika stora som de utsläpp man har orsakat, det vill säga att nettoutsläppen ska vara noll. (Källa: Region Skåne)

Klimatneutral

Klimatneutral innebär att en organisation klimatkompenserar genom åtgärder hos någon annan aktör för de egna utsläpp av klimatpåverkande gaser som inte kan tas bort helt så att nettoutsläppet blir noll. (Källa: Naturvårdsverket, Region Skåne)

Klimatpolitiska ramverket

Riksdagen har antagit ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige som innehåller nya klimatmål, en klimatlag och ett klimatpolitiskt råd. Ramverket ska strukturera klimatpolitiken och baseras på en överenskommelse inom den parlamentariska Miljömålsberedningen. (Källa: Regeringen)

Klimatpåverkande utsläpp

Främst koldioxid som kommer från energiproduktion och transporter. Innefattar också andra gaser som lustgas, desfluran och sevofluran. Dessa gaser gör att värme från solinstrålning fångas upp i atmosfären och inte bara reflekteras/strålar från jorden ut i rymden. (Källa: Naturvårdsverket)

Klimatväxling

Klimatväxling är ett sätt att reducera klimatpåverkande utsläpp genom att skapa ekonomiska incitament som driver mot ett önskat beteende som leder till minskad klimatpåverkan. Det ekonomiska incitamentet kan vara i form av en extra avgift på någon form av aktivitet, exempelvis flygresor i tjänsten, och avgiften kan sedan användas internt för att finansiera aktiviteter som minskar utsläppen av klimatpåverkande gaser. (Källa: Region Skåne)

Koldioxidekvivalenter, CO₂e

För att få alla växthusgaser jämförbara multipliceras alla utsläpp, förutom koldioxid, med en global uppvärmningspotential (Global Warming Potential – GWP). Denna faktor är olika för respektive gas eller ämne i fast form och ger totala bidraget till den globala uppvärmningen för den aktuella gasen. Med hjälp av GWP räknas de om till koldioxidekvivalenter. (Källa: Naturvårdsverket)

Kombinationseffekt / Cocktaileffekt

Kombinerad effekt av en blandning av kemikalier, som kan vara större än de enskilda ämnenas effekt var för sig. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Kommunalt avfall

Definieras i avfallsdirektivet och i Miljöbalken sedan 2020 som avfall från hushåll och sådant avfall från andra källor som till sin art och sammansättning liknar avfall från hushåll. Ersätter den tidigare termen hushållsavfall.

Exempel på kommunalt avfall är blandat avfall och separat insamlat avfall från hushåll, inklusive papper och kartong, glas, metall, plast, biologiskt avfall, trä, textilier, förpackningar, avfall som utgörs av eller innehåller elektrisk och elektronisk utrustning, förbrukade batterier och ackumulatorer samt grovavfall, inklusive madrasser och möbler. (Källa: Naturvårdsverket).

Kosmetisk produkt

Ämnen eller blandningar som är avsedda att appliceras på människokroppens yttre delar (överhud, hår, hårbotten, naglar, läppar och yttre könsorgan) eller på tänder och slemhinnor i munhålan i uteslutande eller huvudsakligt syfte att:

- rengöra
- parfymera
- förändra utseende

- skydda
- bibehålla skick
- korrigera kroppslukt.

En produkt betraktas alltså som kosmetisk då alla tre delar av definitionen är uppfyllda:

- består av ämnen eller blandningar
- ska appliceras på människokroppens yttre delar
- har enbart ett kosmetiskt syfte.

(Källa: Läkemedelsverket)

Livscykelkostnad, LCC

Att beräkna livscykelkostnader (LCC) är ett sätt att inkludera långsiktiga effekter i ett inköpsbeslut genom att titta på ekonomiska konsekvenser i en produkt eller tjänsts hela livscykel. Genom att ta hänsyn till livscykelkostnader kan den offentliga affären bli en ekonomiskt och miljömässig hållbar investering. (Källa: Upphandlingsmyndigheten)

Livscykelperspektiv

Ett sätt att titta på en produkts eller tjänst miljöpåverkan i hela livscykeln, från utvinning av naturresurser, tillverkning till avfallshantering. Att beräkna miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv kallas att göra en livscykelanalys, LCA. (Källa: Swedish Life Cycle Center)

Livsmedel

Något som regelbundet måste tillföras kroppen för att livsfunktionerna ska uppehållas, mat eller dryck. (Källa: Livsmedelsverket)

Livsmedelsstrategin, nationella

Regeringen beslutade 2017 om en livsmedelsstrategi till 2030 där bland annat inriktningsmål sattes till 60 procent ekologiska livsmedel för offentlig livsmedelskonsumtion. (Källa: Upphandlingsmyndigheten, Regeringen)

Läkemedel

Substans eller kombination av substanser som tillhandahålls med uppgift om att den har egenskaper för att förebygga eller behandla sjukdom hos människor eller

djur, eller som kan användas på eller tillföras människor eller djur i syfte att återställa, korrigera eller modifiera fysiologiska funktioner genom farmakologisk, immunologisk eller metabolisk verkan eller för att ställa diagnos (Källa: 1 § läkemedelslagen (SFS 1992:859))

Material

Beståndsdelar som måste sättas ihop för att något användbart ska uppstå. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Medicinteknisk produkt

Instrument, apparat, anordning, programvara, implantat, reagens, material eller annan artikel som enligt tillverkaren är avsedd att, antingen separat eller i kombination, användas för människor för ett eller flera av följande medicinska ändamål:

- diagnos, profylax, övervakning, behandling eller lindring av sjukdom,
- diagnos, övervakning, behandling, lindring eller kompensation för en skada eller funktionsnedsättning,
- undersökning, utbyte eller ändring av anatomin eller av en fysiologisk process eller ett fysiologiskt tillstånd,
- befruktningskontroll eller fertilitetsstöd,
- desinfektion eller sterilisering av någon av de ovannämnda produkterna, och som inte uppnår sin huvudsakliga, avsedda verkan i eller på människokroppen med hjälp av farmakologiska, immunologiska eller metaboliska medel, men som kan understödjas i sin avsedda funktion av sådana medel.

(Källa: Läkemedelsverket)

Miljöbalken

Miljöbalken trädde i kraft 1 januari 1999. Syftet med miljöbalken är att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer kan leva i en hälsosam och god miljö. Många bestämmelser som ingick i tidigare miljölagstiftning har fått en vidare tillämpning i och med miljöbalken. Balken berör alla typer av åtgärder, oavsett om de ingår i den enskildes dagliga liv eller i någon form av näringsverksamhet.

Miljöbalken består av sju avdelningar som innehåller 33 kapitel och ungefär 500 paragrafer. Till detta hör ett stort antal förordningar och föreskrifter, som har meddelats med stöd av bestämmelser i miljöbalken. Förordningar beslutas av regeringen, som i sin tur lämnar bemyndigande till myndigheter att besluta om föreskrifter inom respektive ansvarsområde. Myndigheterna kan också vägleda om hur man kan tolka och arbeta utefter reglerna. (Källa: Naturvårdsverket)

Miljöledningssystem

Miljöledningssystem ger struktur och systematik åt miljöarbetet. Det hjälper organisationer att fokusera på rätt saker i planering, genomförande, uppföljning och förbättring av verksamheten. (Källa: Naturvårdsverket)

Miljömärkt el

Det finns olika miljömärkningar av el, det vill säga olika miljökrav på elproduktion för olika märkningar. Bra Miljöval är ett exempel på miljömärkt el och det är Naturskyddsföreningens miljömärkning. (Källa: Naturskyddsföreningen)

Miljöpåverkan

Positiv och negativ påverkan på den yttre miljön som en organisations hela verksamhet har. Miljöpåverkan kan exempelvis vara påverkan på klimatet genom utsläpp av växthusgaser, påverkan på sjöar och hav genom övergödning genom utsläpp av näringsämnen. (Källa: Naturvårdsverket)

Mutagen

Ämne som skadar arvsmassan. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Netto noll klimatutsläpp, se klimatneutral

Närodlade (närproducerade) livsmedel

Det finns ingen officiell definition av hur nära en livsmedelsprodukt ska produceras för att kallas när- eller lokalproducerad. Olika geografiska och klimatmässiga förutsättningar gör det ofta svårt att definiera en exakt distans för när- eller lokalproducerade varor. Om något av begreppen är relevant för en upphandlande myndighet eller enhet i samband med en upphandling av livsmedel eller måltidstjänster är det därför upp till denne att själv definiera innebörden av begreppet. (Källa: Upphandlingsmyndigheten)

Ozonskiktet

Tunt lager ozon i stratosfären, på 10-50 km höjd, som skyddar jorden mot ultraviolett ljus som annars skulle skada djur och växter. Utsläpp till luft av ozonnedbrytande ämnen skadar ozonskiktet. (Källa: Naturvårdsverket)

Parisavtalet

Den 4 november 2016 trädde det globala klimatavtalet från Paris ikraft. Avtalet förhandlades fram under perioden 2011–2015 och beslutades vid COP21 i Paris i december 2015. Kärnan i Parisavtalet är att minska utsläppen av växthusgaser, samt att stödja de som drabbas av klimatförändringarnas effekter. (Källa: Naturvårdsverket)

PBT

Persistent, Bioaccumulative, Toxic. Kemikalier med PBT-egenskaper är långlivade (persistenta), kan lagras i levande vävnad (bioackumulerbara) och är giftiga (toxiska). Se även vPvB. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Persistent

Ämne som är långlivat eller svårnedbrytbart. (Källa: Kemikalieinspektionen)

PFAS

Poly- och perfluorerade alkylsubstanser. En grupp långlivade kemiska ämnen. (Källa: Kemikalieinspektionen)

POP

Persistent Organic Pollutant. Långlivad organisk förorening. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Produkt

I miljöprogrammet samlingsnamn för kemiska produkter och kosmetiska produkter samt de medicintekniska produkter vilka är ämnen eller blandningar. (Källa: Region Skåne)

Reproduktionsstörande/reproduktionstoxisk

Ämne som skadar fortplantningsförmågan. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Svenska miljö kvalitetsmålen

Miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som ska nås. Preciseringar av miljö kvalitetsmålen förtydligar målen och används i uppföljningen av dem. Riksdagen beslutade den 28 april 1999 att det skulle finnas femton nationella miljö kvalitetsmål för Sverige. I november 2005 antogs ett sextonde miljö kvalitetsmål om biologisk mångfald. Arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet utgör grunden för den nationella miljö politiken. Miljö kvalitetsmålen med preciseringar ska ge en långsiktig målbild för miljö arbetet och fungerar som vägledning för hela samhällets miljö arbete, såväl myndigheters, länsstyrelser, kommuners som näringslivets och andra aktörers. (Källa: Naturvårdsverket)

Särskilt farliga ämnen

Särskilt farliga ämnen har egenskaper som gör att ämnena skadar människors hälsa eller miljön så allvarligt att deras användning så långt som möjligt ska upphöra.

Särskilt farliga ämnen har en eller flera av följande egenskaper:

- är hormonstörande,
- är mycket långlivade i miljön och mycket bioackumulerande (så kallade vPvB-ämnen),
- är långlivade i miljön, bioackumulerande och toxiska (så kallade PBT-ämnen),
- är cancerframkallande (kategori 1A eller 1B),
- skadar arvsmassan (könsellsmutagen i kategori 1A eller 1B),
- stör fortplantningsförmågan (reproduktionstoxiska i kategori 1A eller 1B),
- är kraftigt allergiframkallande, det vill säga orsakar allvarlig hud- eller luftvägsallergi (kategori 1A och 1B),
- är ozonstörande, farliga för ozonskiktet (kategori 1),
- är mycket akut giftiga (akut toxicitet kategori 1 och 2 och specifik organtoxicitet- enstaka exponering, kategori 1),
- är miljöfarliga med långtidseffekter (farlig för vattenmiljön, kategori kronisk 1 och kronisk 2),
- inte uppfyller ovanstående kriterier men har andra egenskaper som bedöms ge upphov till motsvarande allvarlighetsgrad, till exempel högfluorerade ämnen samt kvicksilver, kadmium ,bly och deras föreningar.

(Källa: Region Skåne)

Toxisk

Giftig. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Vara

Ett föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning bestämmer dess funktion. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Varaktig hållbar utveckling, se hållbar utveckling**vPvB**

Very persistent and very bioaccumulating. Kemikalie som är mycket långlivad och mycket bioackumulerande, dvs. lagras i vävnader. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Växthuseffekten, global uppvärmning

Växthuseffekten kallas också global uppvärmning och det är den uppvärmningseffekt som ökade halter av växthusgaser i atmosfären leder till. Jordens medeltemperatur ökar då mer solenergi tas upp av atmosfären. Det är främst utsläpp av koldioxid från transporter och energiproduktion som bidrar till växthuseffekten. (Källa: Naturvårdsverket)

Återanvändning

Återanvändning innebär att en produkt som anses vara förbrukad får en annan användning, ofta utan någon bearbetning eller förändring. (Källa: Wikipedia)

Återvinning

Återvinning innebär tillvaratagande av material från avfall. Återvinning är i allmänhet en föredragen metod när det gäller att behandla avfall. (Källa: Wikipedia)

Ämne

Kemiskt grundämne och dess föreningar i naturlig eller framställd form, inklusive tillsatser som är nödvändiga för att bevara en produkts stabilitet samt eventuella föroreningar från tillverkningsprocessen, men exklusive eventuella lösningsmedel som kan avskiljas utan att det påverkar ämnets stabilitet eller ändrar dess sammansättning. (Källa: Kemikalieinspektionen)

Övergödning

Näringsämnen i form av kväve och fosfor finns naturligt i miljön men när extra näringsämnen tillförs i vattnet på grund av mänskliga aktiviteter, till exempel från utsläpp av avgaser från transporter, kan övergödning uppstå. Sveriges omgivande hav är påverkade av övergödning, särskilt Östersjön. Koncentrationen av näringsämnen är högst nära kusten och i anslutning till större städer och i vikar. Problemen med övergödning av sjöar och vattendrag är störst i södra Skåne, Mälardalen, Östergötland och söder om Vänern.

Övergödning leder ofta till en ökad produktion av växtplankton och fintrådiga alger. Sommartid kan övergödning leda till massförökning av växtplankton, så kallad algbloomning, vilket i sin tur kan leda till syrebrist på havsbotten när döda alger sjunker till botten och ska brytas ned. (Källa: Havs och vattenmyndigheten)